

Людмила Супрун

Часопис «Літературно-Науковий Вісник» («Вісник»): періодизація й наукова рецепція

Предметом аналізу у статті стала періодизація й наукова рецепція «Літературно-Наукового Вісника» («Вісника») (1898–1939). Виокремлено три періоди функціонування часопису. Визначено роль Івана Франка, Михайла Грушевського і Дмитра Донцова в історії видання ЛНВ. Розглянуто наукові студії журналу. Акцентовано на думці про те, що, зважаючи на масштабність «Літературно-Наукового Вісника» («Вісника»), його роль та значення в українському національному житті, часопис заслуговує на ретельне, ґрунтовне й усебічне наукове дослідження.

Ключові слова: «Літературно-Науковий Вісник» («Вісник»), І. Франко, М. Грушевський, Д. Донцов, періодизація, наукова рецепція.

Постановка наукової проблеми та її значення. «Літературно-Науковий Вісник» (ЛНВ) – окраса й донині неперевершене досягнення української публіцистики. Специфіка часопису полягає, окрім іншого, у тому, що період його видання тривав безпрецедентно довго – з 1898 р. до 1939 р. Дослідження особливостей періодизації й наукової рецепції ЛНВ («Вісника») становить мету нашої статті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Перший номер журналу з'явився в ювілейній 1898 р., коли прогресивна українська громадськість святкувала століття виходу поеми І. Котляревського «Енеїда», що знаменувала початок українського національного відродження. Першими редакторами ЛНВ стали М. Грушевський, І. Франко й О. Маковей, а також редактор «Зорі» О. Борковський. Останній покинув редакційний комітет у травні 1898 р., а О. Маковей – у березні 1899 р. Коли Маковей вийшов зі складу редакції, правління товариства ухвалило на засіданні 22 березня 1899 р. виплачувати Франкові з першого квітня того року 100 золотих щомісяця. Відтоді й до кінця 1906 р. Франко був головним редактором «Літературно-Наукового Вісника». На місце Маковея ввійшов до редакції В. Гнатюк, який став відповідальним редактором. На посаді редактора ЛНВ І. Франко «виконував роботу штату редакторів і коректорів, відділу листування та масової роботи, реклами і розсилки, був і рецензентом, і консультантом, і секретарем, і кур'єром» [9, с. 71–72]. На сторінках часопису відкрито десятки імен і сотні творів, нині забутих. Якби збереглися рукописи цих творів, ми побачили б, яку величезну працю вкладав їхній редактор у виправлення тексту. Якщо ще зважити на розподіл праці в редакційному комітеті «Літературно-Наукового Вісника» («...Одним з редакторів «ЛНВ» був сам Франко, В. Гнатюк – другий редактор, завжди кваліфікувався як послідовник і одностудець Франка, третій – М. Грушевський, ніколи до редагування «ЛНВ» безпосередньо не втручався» [14, с. 7]), то стане зрозуміло, що перший період функціонування часопису справедливо називають «франківським». Видання мало вигляд тогочасних європейських журналів-рев'ю і створювалось «як світоглядно плюралістичний, понадпартійний орган загальнодемократичного напрямку» [6, с. 69].

Другий період в історії «Літературно-Наукового Вісника», названий «київським», почався в 1907 р., коли після проголошення в Російській імперії свободи преси (1905) став можливим переїзд редакції до Києва. М. Грушевський був головним редактором часопису до липня 1914 р., коли військова цензура заборонила видання. У 1917 р. редколегію відновленого ЛНВ знову очолив М. Грушевський, який повернувся із заслання, а згодом – його брат, відомий учений Олександр Грушевський (М. Грушевський був надто зайнятий у Центральній Раді). З січня 1919 р. після від'їзду М. Грушевського за кордон і до кінця цього року, коли журнал заборонили більшовики, ЛНВ виходив за редакцією Миколи Зерова. У цей час у редакційну колегію входили Ф. Красицький, М. Євшан, О. Кобилянська, М. Павловський, О. Левицький, В. Леонтович, О. Олесь, Ю. Сірий, Л. Старицька-Черняхівська, Л. Цегельський.

М. Грушевський свого часу став ініціатором створення «Літературно-Наукового Вісника» і завжди ініціював його поновлення. Крім того, коли безпосередньо редагували часопис інші журналісти, М. Грушевський виконував роль його шеф-редактора. Тому вважається, що головним редакто-

ром ЛНВ другого періоду його функціонування був М. Грушевський. Ю. Г. Шаповал пише: «Виробляючи стратегію і тактику видання “ЛНВ”, М. Грушевський намагався надати надзвичайної серйозності напрямові, змістові, технічному оформленню журналу, щоб він відповідав кращим європейським зразкам такого типу видань, слугував справжнім культурно-національним мостом між двома частинами України – “австрійської” та “російської”» [15, с. 482].

Третій період функціонування «Літературно-Наукового Вістника» пов'язаний з іменем Дмитра Донцова, який, відгукнувшись на пропозицію полковника Січових Стрільців Є. Коновальця, у травні 1922 р. видав першу книжку журналу. До редакційного комітету ввійшли В. Гнатюк, М. Галушинський, В. Дорошенко, Є. Коновалець, Ю. Павликовський, І. Раковський, В. Целевич. У 1933 р. часопис отримав нову назву «Вістник Літератури, Політики й Науки», під якою він видавався у Львові до вересня 1939 р., коли почалася Друга світова війна. З появою на чолі редакційного комітету Д. Донцова характер періодичного видання дещо змінився. Воно залишається позапартійним й окцидентально спрямованим. Але тепер його редагування здійснюється в дусі ідей чинного націоналізму. З часом журнал змінює навіть зовнішній вигляд. У 1933 р. на обкладинці Ч. 3 з'являється зображення пантери, а в центрі обкладинки Ч. 7–8 головний редактор розміщує свій тотем (вовк-лев-їжак), що не відповідало романтичному спрямуванню колишнього ЛНВ.

Відновлений ЛНВ не даремно назвали «донцовським Вістником». Донцов рідко радився з членами редколегії у справах редакторських і творчих. Засідання редакційного комітету практично не відбувалися. Однак, «розгляд редакційно-видавничої діяльності Дмитра Донцова, – резюмує С. Квіт, – змушує нас визнати, що вона була оптимальною як на існуючі тоді умови. ...Вся література з донцовського видавництва, включно з ЛНВ (“Вістником”), виходила під безпосереднім редагуванням самого Дмитра Донцова, носила на собі знак його пристрасного стилю, була відповідно дібрана, ідеологічно загострена та, до певної міри, у цих же ідеологічних межах інтелектуально поліфонічна. ...Вся донцовська друкована продукція чітко орієнтувалася на власну аудиторію і, як наслідок – мала величезний комунікативний резонанс» [5, с. 37].

«Літературно-Науковий Вістник» відновлювали ще двічі. 1948 і 1949 рр. у західнонімецьких містах Регенсбурзі й Мюнхені вийшли два випуски часопису за редакцією В. Шульги. У 1992 р. з'явилась одна книжка ЛНВ у Києві.

Свого часу О. Мукомела зауважив: «На зламі двох століть українське публіцистичне слово прозвучало з особливою силою і залишило для наших сучасників неоцінимо духовну спадщину, яку ще довго будуть вивчати дослідники всіх профілів – від теорії публіцистики до історії, філософії, літературознавства та лінгвістики – і з якої будуть черпати знання і натхнення не одне покоління державотворців, будівничих нової національної культури, нового вільного, самобутнього життя» [10, с. 13].

Першою комплексною науковою студією ЛНВістника стала монографія Ю. Г. Шаповала «І в Україні святилось те слово...» (Львів, 2003), де з'ясовується роль журналу як «визначального фактора в консолідації українства навколо державницьких ідеалів» [15, с. 2]. Частина книги, яка безпосередньо стосується ЛНВ (поряд розглядається перша українська щоденна газета «Діло»), має підзаголовок «Творення державницької ідеології українства». «Вістник» (1933–1939) до кола дослідницьких інтересів не залучений. Автор окремо розглядає проблеми «ЛНВ» «під редакторством І. Франка», а саме: утвердження суспільно-політичної позиції і пошук власного естетичного ідеалу, генезис етнологічних і літературно-мистецьких процесів, формування особистості елітного письменника, публіцистичну модель національних свобод. Розмірковуючи над ЛНВ «під редакторством М. Грушевського», Ю. Шаповал висвітлює такі питання: специфіка пресової етнології в історико-політологічних рефлексіях, тематичний напрям «Із українського життя в Росії», тематичний напрям «Із австрійської України», суспільне осмислення мистецької гармонії та ін. У проблемно-тематичному спектрі ЛНВ «під редакторством Д. Донцова» науковця зацікавлюють комунікативні функції журналу в контексті доби, концептуалістика статей Д. Донцова, культурницькі позиції часопису тощо.

Значна частина монографії С. А. Костя «Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. у всеукраїнському контексті (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування)» (Львів, 2006) присвячена аналізу «Літературно-Наукового Вістника». Автор пише: «Літературно-науковий вістник» львівського періоду (1898–1906) був осердям духовного життя, він став символом українства і української ідеї, ось чому розуміння його значення повинно виходити за межі розуміння як просто періодичного видання... Враження таке, що “ЛНВ” тяжів над іншими виданнями... Значення “ЛНВ”, як і згодом “Вістника”, переоцінити важко» [7, с. 421–423].

Поряд з об'єктивним стилістичним аналізом ідеологічно зумовлені оцінки вісниківського доробку знаходимо в кандидатській дисертації М. Х. Гуменного «Публіцистика “Літературно-наукового вісника” (1898–1906)» (Дніпропетровськ, 1973). Посилаючись на «Історію української літератури у восьми томах. Т. V» (К., 1968), автор виділяє три періоди у розвитку часопису: демократичний (1898–1906), ліберально-буржуазний (1907–1914) та буржуазно-націоналістичний (1917–1919 і пізніше) [2].

Першому періодові історії ЛНВ присвячена монографія Галини Корбич «Журнал “Літературно-науковий вісник” львівського періоду (1898–1906)» (К., 1999), у якій з'ясовується історія його заснування й видання, простежується, як під керівництвом редакторів І. Франка, М. Грушевського, В. Гнатюка й О. Маковея часопис сконсолідував літературний та науковий потенціал Західної і Східної України, відіграв значну роль у художніх пошуках української літератури, став першим українським журналом європейського типу. Ці питання актуалізовано в низці статей дослідниці, а також у її кандидатській дисертації.

У кандидатській дисертації М. В. Бутиріної «Комунікативні фактори функціонування публіцистичних текстів (на матеріалі журналів “Літературно-науковий вісник” і “Питання філософії та психології”)» (К., 2001) досліджено ЛНВ львівського і київського періодів – 1898–1919 рр. Часопис розглянуто в аспекті комунікативної системи «адресант-текст-адресат». Окрему увагу звернено на міф та архетип у дискурсі ЛНВ.

Як зразок української наукової публіцистики XIX – на початку XX ст. «Літературно-Науковий Вісник» аналізується в монографії Н. В. Зелінської «Поетика приголошеного слова (Українська наукова література XIX – початку XX ст.» (Львів, 2003), а також у її докторській дисертації «Поетика наукового тексту: українська наукова публіцистика XIX – початку XX ст.» (К., 2004). Науковець пише: «Завдяки діяльності авторів і редакторів “ЛНВ” дуже швидко, ще до кінця XIX століття, було практично сформоване нове явище – *українська наукова публіцистика*, яка виявилася цілком зіставною з кращими європейськими взірцями. ...Завдяки появі саме *такого* видання були одержані суттєві практичні результати “україноборчих змагань”: українське суспільство вже не сперечалося щодо здатності власної мови до задоволення вищих потреб народу, до наукової і культурної самостійності» [3, с. 241].

Утім, переважна більшість досліджень львівського періоду ЛНВ зосереджена на постаті Івана Франка. Крізь призму його діяльності постає історія часопису у працях учених-франкознавців, як-от: Ф. Жилко, М. Возняк, А. Халімончук, Є. Кирилок, П. Колесник, З. Франко, О. Дей, М. Климаць, І. Журавська, І. Петличний, М. Тростогон, М. Жовтобрюх, М. Нечиталюк, І. Курганський, Л. Рудницький, Л. Ковальчук, Б. Червак, І. Крупський, В. Різун, Т. Трачук, Я. Грицак, О. Дорофтей, Д. Павличко, І. Мохнатюк, А. Пашук, І. Макаровський, В. Шкляр, І. Михайлин та ін. [16].

Монографію Т. А. Космеди «Комунікативна компетенція Івана Франка: міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри» (Львів, 2006) присвячено дослідженню мовної особистості І. Франка крізь призму комунікативної парадигми сучасної лінгвістики, виявленню специфіки його мовної та комунікативної компетенції, змалюванню І. Франка як ритора, з'ясуванню впливу ідей Франка на проблеми сучасної прагматично зорієнтованої лінгвістики. Науковий пошук здійснено на матеріалі свідчень І. Франка, спогадів про нього його сучасників, за допомогою аналізу праць Франка, а також інших документальних джерел.

«Мовна ментальність, підсилена у Франка невтомною жадобою пізнання всього, що стосується людини та її життєсвіту, мала найрізноманітніші вияви» [12, с. 49], – зазначає у своїй монографії «Мовний світ Івана Франка (Статті, роздуми, матеріали)» (Львів, 2006) О. А. Сербенська. Дослідниця з'ясовує особливості Франкового мовомислення, розглядає його лінгвістичні погляди в соціо-психолінгвістичному та загальнокультурологічному аспектах. До наукового аналізу залучені публіцистичні, художні твори І. Франка, різні документи. Між іншим, Олександра Сербенська наводить таке свідчення «Будівника, що клав величний храм Будучини»: «Бувши мало що не 10 літ головним редактором “Літературно-наукового вісника”, я можу сказати по совісті, що не пропустив не то одної статті, але навіть одного рядка, не прочитавши його вперед у рукописі і не справивши, де треба було, чи в порозумінні чи без порозуміння з автором» [12, с. 151].

У монографії О. Забужко «Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період» (К., 2006) окремих розділ виділено для студіювання національно-екзистенційних пошуків

І. Франка, у чийй особі, за переконанням дослідниці, сконцентровано духовний досвід переломового для долі національної культури покоління української інтелігенції.

У монографії Т. Гундорової «Франко не Каменяр. Франко і Каменяр» (К., 2006) здійснено спробу розполітизувати постать І. Франка, прочитати його творчість у парадигмах ідеалізму, натуралізму, психоаналізу, гуманітаризму, а також зауважується вплив демократичної програми «Літературно-Наукового Вісника» на популяризацію Франкових ідей.

Ретельне текстологічне дослідження, виконане І. Л. Ціхоцьким у монографії «Мова прози Івана Франка (стилістичні новації)» (Львів, 2006), свідчить, як віртуозно І. Франко творив гармонійний мовопростір. Для нас праця Івана Ціхоцького представляє інтерес також з погляду її термінологічної системи. «Мовна ментальність Бовдура першої фази портретування, – розмірковує дослідник, – не визнає раціональної (нейтральної) мотивації мовної поведінки, підпорядковуючись, натомість, емоційному рівню комунікації» [13, с. 215].

В аспекті нашого наукового пошуку дослідницький інтерес становить монографія В. Працьовитого «Національна самобутність драматургії Івана Франка» (Львів, 2006). Автор ставить за мету «висвітлити нерозривний зв'язок драматургії Великого Каменяра зі звичаями, традиціями, ментальністю українців» [11, с. 4]. В. Працьовитий робить висновок, що, розкриваючи спосіб мислення, морально-етичні пріоритети, генетичні задатки, світовідчуття й ментальні орієнтири дійових осіб, І. Франко виокремив такі особливості українського національного характеру, як щедрість, сентиментальність, шляхетність, відданість батьківським заповітам, любов та взаємоповага, і водночас викривав такі його вади, як підступність, зазнайство, фарисейство, лицемірство, податливість та інертність [11, с. 189–190].

Проблему висвітлення наукової біографії І. Франка розв'язують Р. Горак та Я. Гнатів у серії із 9-ти книжок. Автори послуговуються невідомими досі документами. У львівському франкознавчому осередку значні напрацювання мають також Л. Бондар, Я. Гарасим, М. Гнатюк, Р. Голод, І. Денисюк, В. Корнійчук, М. Легкий, Я. Мельник, В. Микитюк, М. Мочульський, Т. Пастух, С. Пилипчук, Т. Салига, Л. Сенік, А. Скоць, Б. Тихолоз, Р. Чопик та інші.

Не маючи змоги висвітлювати всю численну франкіану, ми вважаємо за необхідне позиціонувати наукові розвідки, проблематика яких певною мірою дотична до актуалізованої нами. Це праці таких дослідників, як Н. Блинова, Л. Бондарчук, А. Гарасимович, М. Гольберг, Н. Горбач, Я. Грицак, В. Здоровега, П. Іванишин, Т. Коваль, Г. Корбич, Т. Космеда, І. Лісовий, Й. Лось, А. Медвідь, Ф. Медвідь, Т. Мейзерська, Т. Панько, О. Пахльовська, Р. Піхманець, Ф. Погребенник, О. Сербенська, Н. Сидоренко, Б. Тихолоз, І. Ціхоцький та ін. [16].

У процесі наукового пошуку використано також свідчення людей, які жили і творили у франківську епоху, а саме: Г. Величко, М. Вороний, М. Грушевський, С. Єфремов, Р. Заклинський, І. Кобилецький, Є. Олесницький, Я. Остапчук, С. Петлюра, П. Франко, Т. Франко та ін. [16].

«Літературно-Науковий Вісник» київського періоду функціонування (1907–1914, 1917–1919) незаслужено обділений увагою дослідників. Нам відома тільки одна праця, у якій ЛНВ київського видання став самостійним предметом дослідження, – дисертація Н. В. Кузіної «Роль “Літературно-Наукового Вісника” в національному відродженні України (київський період 1907–1919 рр.)» (К., 2002). Авторка з'ясовує, що провідною ідеєю в концепції Грушевського-редактора була ідея єдності української нації.

У кандидатській дисертації Л. С. Павлюк «Структурно-семантична організація дискусійно-полемічного дискурсу (за матеріалами української політичної публіцистики першої половини ХХ ст.)» (К., 1996) здійснено порівняльний аналіз публіцистичної творчості В. Винниченка, М. Грушевського і Д. Донцова. Авторка зауважує несхожість цих особистостей за більшістю характеристик: стилі, ідеї, шлях кожного до політичної публіцистики. Розглядаючи складники діалогічного аналізу оцінного дискурсу, Людмила Павлюк називає медіативністю здатність індивіда адсорбувати поза-системні впливи, реагувати на поняття й аргументи опонентських груп, а контрарну їй схильність до замкнуто-нерефлексивної поведінки та звужених трактувань Ми-цінностей ідентифіковано як екстремність. Саме ці ознаки дослідниця вважає визначальними для розмежування дискурсивних стратегій М. Грушевського й Д. Донцова.

Безпосередньо апелює до «Літературно-Наукового Вісника» за редакцією М. Грушевського Г. Корбич у статті «До історії “Літературно-наукового вісника” (Київ, 1907–1917 рр.)». Дослідниця з'ясовує обставини переїзду ЛНВ до Києва, роль М. Грушевського не тільки як редактора, а й ініціа-

тора створення часопису. Зауважено, що ідеали єдності української культури й соборності України допомагали редакційному комітетові боротися з постійними цензурними утисками. Підкреслено, що журнал не зрадив свого демократичного спрямування.

У статті Н. Зелінської й О. Пилипева «М. Грушевський і “Літературно-науковий вісник”: кроки до культурницького об’єднання України» висвітлено роль ЛНВ у відродженні національного патріотизму. Наголошено, що, видаючи ЛНВ, «М. Грушевський зумів поєднати... два напрямки суспільного життя – літературу і науку, поєднати інтереси двох територіально роз’єднаних частин України, інтегрувати зацікавлення різних читацьких кіл» [4, с. 321].

Статтю М. Нечиталюка «Реформатор української журналістики (М. С. Грушевський у “Літературно-науковому віснику” першого періоду видання)» підпорядковано аналізу журналістської діяльності М. Грушевського. Зауважено, що публіцистичне перо професор опанував, коли почав працювати над створенням вісниківського часопису. Акцентовано важливість запропонованого М. Грушевським для української журналістики принципу «міжпартійності» преси. Періодику Наукового товариства імені Шевченка названо науково-інформаційною журналістикою.

Утім, у більшості праць, присвячених М. Грушевському, «Літературно-Науковий Вісник» згадується лише в загальному контексті життя та діяльності його головного редактора.

Так, Л. Винар у монографії «Михайло Грушевський і наукове товариство імені Тараса Шевченка 1892–1930» (Мюнхен, 1970) зазначає, що ЛНВ відіграв передову роль у національному відродженні української нації у ХХ ст. Дослідник зауважує, що сам М. Грушевський свою діяльність щодо ЛНВ львівського періоду називав роллю *Rédacteur en Chef*. Після 1907 р. «ввесь тягар відповідальності за журнал впав на плечі Грушевського, який став його справжнім духовим батьком» [1, с. 24].

Обставини київського періоду редакційно-видавничої діяльності М. Грушевського фрагментарно з’ясовано в монографіях О. Копиленка «Українська ідея» М. Грушевського: історія і сучасність» (К., 1991); Л. Винара «Михайло Грушевський: Історик і будівничий нації (Статті і матеріали)» (К., 1995); В. Пристайка, Ю. Шаповала «Михайло Грушевський і ГПУ-НКВД. Трагічне десятиліття: 1924–1934» (К., 1996); А. Трубайчука, Г. Стрельського «Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти» (К., 1996); М. Алексієвця, Л. Алексієвця, О. Трума «Роль М. Грушевського у піднесенні національної самосвідомості українського народу (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.)» (Тернопіль, 2002); Ю. Шаповала, І. Верби «Михайло Грушевський» (К., 2005); Г. Корольова «Федералізм Михайла Грушевського кінця ХІХ – початку ХХ ст.: спроба реконструкції» (К., 2007); Р. Пирога «Михайло Грушевський» (К., 2007); В. Тельвака «Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець ХІХ – 30-ті роки ХХ століття)» (Київ-Дрогобич, 2008); дисертаційному дослідженні Л. Корогод «Концепція української національної самосвідомості в політичних поглядах М. Грушевського» (К., 1994) та інших грушевськознавців.

Наукову рецепцію журналістської діяльності М. Грушевського здійснено також у низці статей таких дослідників, як О. Астаф’єв, Л. Борійчук, В. Бурдін, В. Верстюк, Т. Воропаєва, І. Грабовська, Я. Калакура, П. Ковалів, І. Крип’якевич, І. Крупський, І. Лосєв, О. Любовець, О. Могилко, О. Мостяєв, М. Нечиталюк, П. Овдєнко, А. Пашук, С. Пивовар, І. Шліхта, Р. Пиріг, М. Романюк, О. Ростовська, М. Скорик, Ю. Тернопільський, П. Федоришин, В. Шевченко, Н. Щербак, О. Щербань та ін. [16].

Третій період історії «Літературно-Наукового Вісника» (1922–1939) став предметом журналісткознавчого дослідження в кандидатській дисертації М. П. Лєськової «Літературно-науковий вісник» як культурологічне джерело духовного відродження української нації (20–40-ві роки ХХ ст.)» (К., 1996). Авторка робить висновок, що «...часопис, редагований І. Франком, М. Грушевським, а згодом Д. Донцовим, ... виявився у 20–30 рр. ХХ ст., по суті, єдиним всеукраїнським виданням, яке плекало дух і волю народу, оберігало вітчизняні культурологічні джерела, не забувало про мистецькі традиції минулого й творило нове в надзвичайно складних умовах упродовж кількох десятиліть. Часопис кинув виклик більшовицькому терору...» [8, с. 13]. Дисертантка студіює поетику публіцистичної творчості Дмитра Донцова, демонструє на конкретних творах есеїстичність мислення редактора ЛНВ. Простежуючи специфіку відтворення характеру й конфлікту в журналістських дискурсах Д. Донцова, Майя Лєськова наголошує на психологічно-публіцистичному осмисленні ним характерів та колізій, що, на її думку, забезпечує його працям позачасове кореспондування. Аналізуючи творчу лабораторію вісниківців, дослідниця демонструє вплив редактора на їхнє мистецтво слова. У роботі доводиться думка, що «в проекції на усю публіцистичну спадщину Д. Донцова духовно-національне

обличчя митця має першорядне значення...» [8, с. 16]. З'ясовано також особливості образного потенціалу публіцистики Д. Донцова, структури його творів, зображувально-естетичних засобів.

Фундаментальним дослідженням подвижницької діяльності Дмитра Донцова на посаді редактора «Літературно-Наукового Вістника» (1922–1932) і «Вістника» (1933–1939) стала докторська дисертація С. М. Квіта «Дмитро Донцов і “Літературно-Науковий Вістник” (“Вістник”) на тлі розвитку української літератури і журналістики 20–30-х років. Ідеологічні, естетичні та організаційні принципи» (К., 2000), яку відображено в монографії «Дмитро Донцов. Ідеологічний портрет» (К., 2000). Обґрунтовуючи актуальність пропонованої теми, дисертант акцентує «важливість, навіть нагальну необхідність застосування його (Д. Донцова. – Л. С.) ідеологічної доктрини для вирішення багатьох завдань, які стоять перед українською державою сьогодні» [5, с. 4]. Свою студію Сергій Квіт починає з біографічного нарису, у якому розглядає формування світогляду Дмитра Донцова. З другого розділу дослідницьку увагу зосереджено на з'ясуванні центральної концепції ЛНВ («Вістника»). Характеризуючи редакційно-видавничу діяльність Донцова, автор доводить, що вона була оптимальною в тодішніх умовах. Змальовуючи цільний ідеологічний портрет головного редактора ЛНВ («Вістника»), С. Квіт наголошує, що саме політична ідеологія українського націоналізму стала рушійною силою його багатоаспектної і плідної діяльності. Дослідник заперечує традиційну «чорнобілу» рецепцію українського націоналізму і спадщини Дмитра Донцова. Особливу увагу приділено естетично-ідеологічній доктрині «вістниківців». Окремо розглянуто значення і комунікативний резонанс «Літературно-Наукового Вістника» («Вістника»).

У кандидатській дисертації Т. Л. Шептицької «Антималоросійський дискурс української літератури 1920-х – початку 1930-х років (на матеріалі “Літературно-наукового вістника”)» (К., 2005) актуалізовано 1922–1932 рр. функціонування часопису. У центрі уваги дослідниці артикуляція у ЛНВ антималоросійської парадигми української літератури та публіцистики 1920–1930-х рр. Публіцистика Д. Донцова розглядається як ідейний виклик і спроба подолання українського провансальства. Т. Шептицька наголошує, що особливостями наскрізної антиколоніальної парадигми, спрямованої у творах вістниківців на подолання малоросійської ментальності, стали дух національного максималізму та експансії, волюнтаризм, історичний активізм, націєцентризм, маскулінізація письменства, екстремістський характер багатьох творів.

Кандидатську дисертацію І. В. Шліхти «Дмитро Донцов як ідеолог і теоретик українського націоналізму» (К., 2005) присвячено дослідженню еволюції суспільно-політичних поглядів Д. Донцова, з'ясуванню ідейно-теоретичних засад та сутності його «чинного націоналізму», визначенню впливу донцовської ідеології на український націоналістичний рух.

Фрагментарні дослідження «Літературно-Наукового Вістника» («Вістника») галицького періоду знаходимо також у монографіях Є. Єндика «Дмитро Донцов – ідеолог українського націоналізму» (Мюнхен, 1955), М. Сосновського «Дмитро Донцов. Політичний портрет» (Нью-Йорк; Торонто, 1974), М. Ільницького «Драма без катарсису: Сторінки літературного життя Львова першої половини ХХ століття» (Львів, 1999), Р. Олійника-Рахманного «Літературно-ідеологічні напрямки в Західній Україні (1919–1939 роки)» (К., 1999), кандидатських дисертаціях О. Ситника «Особливості політичних концепцій М. Драгоманова і Д. Донцова в контексті української ідеї» (К., 1996), Р. Безсмертного «Соціально-політичний устрій українського суспільства (Концепція Д. Донцова)» (К., 1997), В. Кириленка «Українська філософія національного радикалізму ХХ століття: історичне становлення та змістовне формування» (К., 1997), М. Чугуєнка «Формування та розвиток ідеології Дмитра Донцова» (Харків, 1998), М. Мандрик «Становлення ідеології інтегрального націоналізму в інтелектуальній спадщині української еміграції (1920–1930 рр.)» (К., 2004).

Певною мірою актуалізовану проблематику проартикулювали також у низці статей такі донцовознавці: С. Айбабін, Т. Альберда, А. Астаф'єв, О. Баган, Ю. Вільчинський, М. Горелов, Г. Долбещенкова, П. Дорожинський, В. Іванишин, М. Ільницький, Ю. Іщенко, С. Квіт, В. Кириленко, М. Комариця, Б. Кухта, М. Леськова, В. Лісовий, І. Лосєв, С. Машаровська, О. Мотиль, В. Нартов, І. Огородник, М. Русин, В. Огородник, О. Омельчук, Б. Пастух, А. Почапський, М. Прокоп, Р. Рахманний, О. Різниченко, В. Рог, Ю. Сасенко, Г. Сварник, Д. Снегирьов, А. Стебельська, Б. Стебельський, І. Суканець, Б. Харахаш, Р. Харчук, Б. Червак, М. Чугуєнко, Ю. Шевельов та ін. [16].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, з'ясування наукової рецепції «Літературно-Наукового Вістника» («Вістника») окреслює перспективи його студіювання. Зважаючи

на масштабність часопису, його роль і значення в українському національному житті, він заслуговує на ретельне, ґрунтовне й усебічне наукове дослідження.

Джерела та література

1. Винар Л. Михайло Грушевський і наукове товариство ім. Тараса Шевченка 1892–1930 / Любомир Винар. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1970. – 112 с.
2. Гуменний М. Х. Публіцистика «Літературно-наукового вісника» (1898–1906) : дис. ... канд. філол. наук / Гуменний Микола Хомич. – Дніпропетровськ, 1973. – 205 с.
3. Зелінська Н. В. Поетика приголошеного слова (українська наукова література XIX – початку XX ст.) : монографія / Н. В. Зелінська. – Львів : Світ, 2003. – 352 с.
4. Зелінська Н. Грушевський і «Літературно-Науковий Вісник»: кроки до культурницького об'єднання України / Надія Зелінська, Олександр Пилипів // Михайло Грушевський і Західна Україна : доп. й повідомл. Наук. конф. до 100-річчя від початку діяльності М. Грушевського у Львів. ун-ті (м. Львів, 26–28 жовт. 1994 р.). – Львів : Світ, 1995. – С. 318–321.
5. Квіт С. М. Дмитро Донцов і «Літературно-Науковий Вісник» («Вісник») на тлі розвитку української літератури і журналістики 20–30-х років. Ідеологічні, естетичні та організаційні принципи : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.01.08 – Журналістика / Квіт Сергій Миронович. – К., 2000. – 36 с.
6. Корбич Г. Журнал «Літературно-науковий вісник» львівського періоду (1898–1906) : монографія / Г. Корбич; Ф. Погребенник (відп. ред.). – К. : Обереги, 1999. – 144 с.
7. Кость С. А. Західноукраїнська преса першої половини XX ст. у всеукраїнському контексті (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування) / Степан Кость. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 514 с.
8. Леськова М. П. «Літературно-науковий вісник» як культурологічне джерело духовного відродження української нації (20–40-і роки XX ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / Леськова Майя Петрівна. – К., 1996. – 18 с.
9. Маляренко Л. Іван Франко – редактор / Л. Маляренко. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1970. – 114 с.
10. Мукомела О. Публіцистика: утвердження української ідеї / Олександр Мукомела // Історія української преси. XX століття. Хрестоматія : навч. посіб. / упоряд., автор іст.-біогр. нарису та приміт. О. Г. Мукомела. – К. : Наша культура і наука, 2001. – С. 7–17.
11. Працьовитий В. Національна самобутність драматургії Івана Франка / Володимир Працьовитий. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 192 с.
12. Сербенська О. А. Мовний світ Івана Франка (статті, роздуми, матеріали) : монографія / О. А. Сербенська. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 372 с.
13. Ціхоцький І. Л. Мова прози Івана Франка (стилістичні новації) / Іван Ціхоцький. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 280 с.
14. Червак Б. «Наперед українці» (До національної ідеї Івана Франка) / Богдан Червак. – К. : Фондація ім. Олега Ольжича. Вид-во ім. Олени Теліги, 1994. – 39 с.
15. Шаповал Ю. Г. І в Україні святилось те слово... : наук. пр. / Ю. Г. Шаповал. – Львів : ПАІС, 2003. – 680 с.
16. Супрун Л. В. Комунікаційна система «Літературно-Наукового Вісника» («Вісника»): мовноментальні детермінанти : дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.04 / Супрун Людмила Вікторівна. – К., 2013. – 462 с.

Супрун Людмила. Журнал «Літературно-Научный Вестник» («Вестник»): періодизація и научная рецепция. Предметом анализа в статье стала периодизация и научная рецепция «Літературно-Научного Вестника» («Вестника») (1898–1939). Выделены три периода функционирования журнала. Доказано, что первый период журнала (1898–1906) справедливо назван «франковским»; главным редактором его второго, «киевского», периода (1907–1919) был М. Грушевский; ЛНВ третьего периода (1922–1939) ненапрасно назвали «донцовским Вестником». Рассмотрены научные студии журнала. Первым комплексным трудом стала монография Ю. Г. Шаповала «И в Украине святилось то слово...» (Львов, 2003). Значительная часть монографии С. А. Костя «Западноукраинская преса первой половины XX ст. ...» (Львов, 2006) посвящена анализу «Літературно-Научного Вестника». Первый период истории ЛНВ освещен в кандидатской диссертации Г. Корбич (Киев, 1997). В кандидатской диссертации М. В. Бутыриной (Киев, 2001) исследован ЛНВ львовского и киевского периодов. Как пример украинской научной публицистики XIX – начала XX ст., «Літературно-Научный Вестник» анализируется в докторской диссертации Н. В. Зелинской (Киев, 2004). ЛНВ киевского издания стал самостоятельным предметом исследования в кандидатской диссертации Н. В. Кузиной (Киев, 2002). В кандидатской диссертации Л. С. Павлюк (Киев, 1996) осуществлен сравнительный анализ публицистического творчества В. Винниченко, М. Грушевского и Д. Донцова. Третий период истории ЛНВ – предмет журналистского исследования в кандидатской диссертации М. П. Леськовой (Киев, 1996). Фундаментальным

исследование деятельности Дмитрия Донцова на посту редактора «Литературно-Научного Вестника» и «Вестника» стала докторская диссертация С. М. Квита (Киев, 2000). В кандидатской диссертации Т. Л. Шептицкой актуализированы 1922–1932 гг. функционирования журнала (Киев, 2005). Фрагментарные исследования ЛНВ находим в ряде других исследований.

Ключевые слова: «Литературно-Научный Вестник» («Вестник»), И. Франко, М. Грушевский, Д. Донцов, периодизация, научная рецепция.

Suprun Ludmyla. The Magazine “Literary-Scientific Herald” (“Herald”): Periodization and Scientific Reception. The subject of analysis in the article was the periodization and scientific reception of “Literary-Scientific Herald” (“Herald”) (1898–1939). It is determined three periods of functioning of the magazine. It is proved that the first period of the magazine (1898–1906) was rightly called “Frankivsk”; editor in chief of his second, “Kiev” period (1907–1919) was M. Grushevsky; LSH of the third period (1922–1939) not without reason was called “Dontsov’s Herald”. It is considered the scientific studies of the magazine. The first comprehensive work was the monograph of J. G. Shapoval “And in Ukraine it is consecrated that word...” (Lviv, 2003). Considerable part of the monograph of S. A. Kost “West ukrainian press of the first half of the twentieth century...” (Lviv, 2006) is devoted to the analysis of “Literary-Scientific Herald”. The first period of the history of LSH is covered in the candidate’s thesis of G. Korbych (K., 1997). In the candidate’s thesis of M. V. Butyrina (K., 2001) is studied LSH of Lviv and Kiev periods. As an example of Ukrainian scientific journalism of XIX – early XX centuries “Literary-Scientific Herald” is analyzed in the doctoral thesis of N. V. Zelinska (K., 2004). LSH of Kiev edition became an independent subject of study in the candidate’s thesis of N. V. Cusina (K., 2002). In the candidate’s thesis of L. S. Pavlyuk (K., 1996) made a comparative analysis of journalistic creativity of V. Vynnychenko, M. Hrushevsky and D. Dontsov. The third period of the history of LSH is the subject of journalistic research in candidate’s thesis of M. P. Leskov (K., 1996). Fundamental research of the activity of Dmytro Dontsov at the post of editor of “Literary-Scientific Herald” (“Herald”) was the doctoral thesis of S. M. Kvit (K., 2000). In the candidate’s thesis of T. L. Sheptycka it is actualized 1922–1932 years of functioning of the magazine (K., 2005). Fragmentary research of LSH we find in a number of other works.

Key words: “Literary-Scientific Herald” (“Herald”), I. Franko, M. Hrushevsky, D. Dontsov, the periodization, scientific reception.

Стаття надійшла до редколегії
21.11.2014 р.

УДК 821.161.2-3209«18/19»

Тетяна Ткаченко

Педагогічна рефлексія у прозі Костянтини Малицької

У статті досліджено доміанти педагогічної рефлексії у прозі Костянтини Малицької (Віра Лебедова, Чайка Дністрова). Зокрема, визначено семантику поняття «педагог», з’ясовано головні аспекти навчально-виховної діяльності, виокремлено особливості нарації та постать наратора у художніх творах письменниці, розкрито авторську візію педагогіки як постійного процесу самовдосконалення людини. Костянтина Іванівна втілює багаторівневість образу вихователя: від матері-батька, народного вчителя, представників вищої школи до символічних втілень у пісні, книзі, природі. Вона часто вдається до використання антиномічних пар, аби виявити сутність індивідуальності. Письменниця залучає проєкцію особистісного на соціальне, національне і загальнолюдське. Так, у долі осібною персонажа відображено певне явище, яке набуває комплексного висвітлення під час аналізу тематики й проблематики циклів письменниці.

Ключові слова: рефлексія, автобіографізм, педагог, ідіостиль, символ, відкритий фінал.

Постановка наукової проблеми та її значення. Письменниця, перекладач, бібліограф, публіцист, редактор, педагог і культурно-громадська діячка Костянтина Малицька належить до когорти української інтелігенції, яка на початку ХХ ст. власною діяльністю прагнула модернізувати український соціум, зберігши доміанти національного буття, утвердити самобутність українства в тогочасному європейському контексті, визначивши самоцінність і рівноправність своєї нації. Способи реалізації вказаних завдань були найрізноманітніші – мистецькі, просвітянські, політичні тощо. Водночас зміна тоталітарних окупаційних режимів, імперського на радянський, примушувала